

Zeleň městského interiéru

Ing. Denisa Hrubanová
Školitel: Doc. Ing. arch. Miloslav Konvička, CSc.
Ústav teorie FA VUT Brno

Městský interiér zaujímá v urbánním prostředí velmi důležitou pozici. Veřejná prostranství center bývají často prvními místy, které lidé navštíví a tedy i místy jejich prvních dojmů. Upravenost a čistota městského interiéru tak reprezentuje celé město.

V současné době lze konstatovat, že v podmínkách České republiky ještě **není veřejný prostor vnímán jako plnohodnotná součást života lidí**. Lidé nejsou zvyklí tato prostranství využívat. Klasická úprava veřejných prostranství spočívá v sadovnický upraveném prostoru, na který se nevstupuje. Vzniká tak zelení vyplněná plocha, která tvoří pouze kulisu chodníkům pro pěší vedoucích okolo.

Stávající způsoby tvorby nepostihují zcela aspekty současné doby, kdy **dochází ke zjednodušení a zefektivňování procesu tvorby veřejných prostranství měst**. Z tohoto pohledu je proto nutné **inovovat zastaralé způsoby** utváření městských veřejných prostorů a nahlížet na ně novým **moderním způsobem**. Reagovat tak na problémy, se kterými se soudobé město potýká v důsledku procesů **suburbanizace** a **reurbanizace**, neboť tyto procesy proměny měst vedou ke strukturálním změnám městského území vlivem procesů **urban sprawl**, **brownfields**, **shrinking cities** a dalších.

Předprostor krajského soudu v Brně.

Obr. č. 1: Lidé nejsou zvyklí veřejné prostory využívat – reprezentativní předprostor Janáčkova divadla v Brně! = veřejné parkoviště??

Obr. č. 2: Časté jsou různé zakazovací cedule, které jsou daleko nevzhlednější a „okatější“, než samotné porušení, které zakazují.

V roce 2008 byl s přispěním fondu rozvoje vysokých škol řešen projekt, který se zabýval objektivizací potřeby zeleně v městském prostředí z pohledu společensko-ekonomických dopadů současné doby. Cílem projektu bylo **inovovat zastaralé postupy a principy formování zeleně** v prostředí městského interiéru **z pohledu současné problematiky urbánního rozvoje**, tyto **inovace získat na bázi inspirativních poznatků z České republiky a zvláště ze ZAHRANIČÍ**. Dalším cílem bylo také **shrnutí a propojení** dané problematiky v oblastech vymezených obory **urbanismus, územní plánování a zahradní a krajinářská architektura**.

Projekt byl řešen formou

► **Analýzy zeleně** vybraných městských interiérů sídel malé a střední velikosti – Litomyšl, Boskovice, Prostějov.

Formou terénních průzkumů byl zhodnocen současný stav a způsob formování zeleně - zhodnocení z hlediska náplně, funkčnosti, kvality, upravenosti (reprezentativnosti) a taxonomické skladby.

Dále byl proveden

► **Rozbor inovativních příkladů** řešení zeleně městského interiéru různých typů měst osobně navštívených v České republice a v zahraničí - Brno, Boskovice, Lipník nad Bečvou, Moravský Krumlov, Litomyšl, Prostějov, Vysoké Mýto, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, **Drážďany, Lipsko, Ronnenburg, Duisburg, Mnichov, Mnichov - Riem, Graz a St. Pölten**

V rámci terénních průzkumů byly hodnoceny různé typy veřejných prostranství městského interiéru. (náměstí, parkově upravené plochy, parky, ulice a pěší zóny).

Výsledkem a výstupem projektu byla **ANALÝZA MĚST Litomyšl, Boskovice a Prostějov**. Neboť každé město slouží jako ukázka zcela odlišného přístupu k utváření zeleně ve svých jednotlivých veřejných prostranstvích. Litomyšl jako – moderní – „architektonický“ přístup k utváření veřejných prostranství, BOSKOVICE – překombinovaný – „zahradnický“ přístup a PROSTĚJOV – jako tradiční – „historizující“ přístup k utváření veřejných prostranství. Tyto analýzy mohou sloužit jako praktická ukázka stavu veřejných prostranství vybraných měst České republiky. Výstupem analýz je průvodní zpráva, tabulková část, mapová část a fotodokumentace jednotlivých řešených lokalit.

Město **Litomyšl** bylo vybráno pro analýzu jako příklad menšího města, které se dokonale stará o své veřejné prostory. Jistou roli hraje zájem městských úředníků o kvalitu těchto míst. Pro návrhy jsou vybíráni prověření architekti, kteří zpracovávají zajímavé návrhy, které umí ohlídat i v realizační fázi projektu. Neboť dobrý návrh bez kvalitní realizace, jakoby neexistoval. Výsledkem jsou pak veřejná prostranství, která lákají místní obyvatele, ale nejen je, k pobytu v ruchu centra města. Město je proto vyhledávaným turistickým místem, nejen pro svou památkovou zónu zařazenou na seznamu UNESCO. Ve městě tak lze nalézt mnoho zdařilých realizací.

Obr. č. 3: Moderní přístup k utváření veřejných prostranství města Litomyšl

Město Boskovice bylo vybráno pro analýzu jako příklad menšího města, kde je péče o zeleň v režii zahradnické firmy. Tento „zahradnický přístup“ se odráží na celkovém vzhledu města. Veřejné prostory jsou formovány jako jedno „velké arboretum“. Je zde užito množství různorodých kultivarů, od kultivarů s různě panašovanými listy, po nepůvodní jehličnaté keře doplněné letničkovými záhony s „voskovkami“. Výsadby jsou často nesourodé a příliš spolu neladí. Místy také působí absurdně nákladné letničkové záhony v jejichž bezprostřední blízkosti se nacházejí zaplevelené výsadby keřů. Perličkou zůstává příjezdová alej ze vzrostlých stříbrných smrků, která je již postupně podsazena mladými lípami, neboť smrky trpí provozem rušné komunikace a jsou nevhodně zvolené i z hlediska nadmořské výšky a vláhových poměrů. Ačkoli má město díky své poloze a kulturnímu zázemí (město je obklopeno krajinnou zelení a nachází se zde památková zóna s židovskou čtvrtí, zámek, oranžerie a hrad) výborné předpoklady pro cestovní ruch, mohly by být veřejné prostory upraveny s poněkud fundovanější koncepcí.

Obr. č. 4: Překombinovaný – „zahradnický“ přístup k utváření veřejných prostranství města Boskovice

Město Prostějov bylo pro analýzu vybráno jako příklad středně velkého města. Prostějov má ve své centrální poloze množství propojených náměstí, na která navazuje v centrální poloze bývalá židovská čtvrť, kde se v současnosti rozprostírá nevzhledná tržnice a parkoviště. Je až s podivem, že město nedokáže s takto výhodně položeným „prostranstvím nikoho“ adekvátně naložit. Neboť tato lokalita by měla být díky své centrální poloze výkladní skříní města a ne lokalitou připomínající spíše zanedbané předměstí. Ve městě se nacházejí také ve velké míře parkově upravená náměstí, která tak doplňují mírný deficit zeleně, neboť Prostějov má pouze 2 městské parky a jeden lesopark, který díky své okrajové poloze má v docházkové vzdálenosti jen asi 1/3 obyvatel. Některé úpravy veřejných prostranství pochází ze 70. let minulého století a již volají po rekonstrukci. Častý je rozpadající se mobiliář a zastaralé chátrající pochozí povrchy. Jistý zájem města o obnovu svých veřejných prostranství je patrný u nově rekonstruovaných parkově upravených ploch v předprostoru Kotěrova Národního domu, které se drží původního konceptu pocházejícího z 19. století.

Obr. č. 5: Tradiční – „historizující“ přístup k utváření veřejných prostranství města Prostějova

Dalším výstupem grantového projektu je podrobná **FOTODATABÁZE** vybraných městských interiérů osobně navštívených v České republice a v ZAHRANIČÍ. Fotodatabáze je rozdělena dle následujících typů veřejných prostranství: náměstí, nástupní prostranství význačných budov, parky, parkově upravené plochy, ulice, pěší zóny, nábřeží, lázeňská města a urbánní celky.

Celkovým výstupem analýz a průzkumů jsou **PRINCIPY FORMOVÁNÍ ZELENĚ V MĚSTSKÉM PROSTŘEDÍ** - textový dokument, který shrnuje a popisuje nové inovativní přístupy při tvorbě zeleně v městském interiéru a vyzdvihuje tak význam a možnosti využití městské zeleně z pohledu ekonomicko-společenských dopadů současné doby - z pohledu procesů suburbanizace a reurbanizace (potažmo procesů urban sprawl, brownfields a shrinking cities).

Z hodnocení jednotlivých veřejných ploch městského interiéru vyplynuly

2 přístupy k tvorbě městského interiéru:

- intenzivní – formální – geometrické – pravidelné

trendy tvorby:

- na bázi historických daností – rabatové úpravy (letničkové a dvouletkové výsadby - „macešky, které člení parterový trávnik“)
- moderní – až puristické úpravy – mnohdy geometricky lomené plochy nízko stříženého trávniku často se soliterní výsadbou listnatých stromů, někdy členěné nízkými stříhanými živými plůtky

výhody: čisté – „uklizené“ prostory

nevýhody: nákladné časté intervaly údržby a obnovy, pokud absence údržby – výsledkem katastrofální stav – na první pohled znatelný

u „historické tvorby“ – A často omezen přístup na takto upravené plochy zeleně

u „moderní tvorby“ – B – často působí volně vzdušně, ale současně také „nedotknutelně“.

- extenzivní – přírodě blízké – volné – ekonomicky výhodné

výhody:

- nízké náklady, v městském prostředí užití nenáročných výsadeb, které jsou určeny do extrémních podmínek města (stanoviště extrémně suchá, slunná, exponovaná s půdou chudou na živiny)
- výsledkem je zajímavý netradiční vzhled
- možnost uplatnění při řešení otázky problematiky brownfields a shrinking cities. Možnost konverze zamořených prostranství brownfields na parky, neboť ekologická náprava těchto zdevastovaných lokalit je jinak obvykle velmi drahá. Proto často dochází k využití potenciálu samovolné sukcese a tyto areály zcela samovolně zarůstají zelení. Vznikají tak poměrně levné přírodní parky v centrálních polohách měst. Nabízí se tak jedinečná možnost „navrátit“ přírodě zpět, co jí člověk svou činností vzal.

nevýhody – někdy se může setkat s nepochopením u konzervativnější skupiny obyvatel – při použití čistě přirozených, přírodě blízkých sukcesních společenstev v prostředí městského interiéru.

Závěr

Z řešení projektu vyplývají dva odlišné přístupy k tvorbě zeleně v prostředí městského interiéru, neboť v současné době růstu měst se mění podmínky veřejných prostorů městského interiéru a nároky na ně. S tím souvisí také podmínky pro zakládání, údržbu a provoz městské zeleně. Požadavky investorů jsou často spojeny s efektivností koncepce, která má být pokud možno co nejméně náročná na finanční prostředky. Jednoznačným trendem současné doby je proto zjednodušování a zefektivňování při tvorbě urbánních prostorů měst.

Použité literární zdroje:

1. Baumeister, Nicolette. *New landscape architecture: Germany-Austria-Switzerland*. 1. vyd. Berlin: Verlagshaus Braun, 2006. 448 s. ISBN 3-935455-90-9.
2. Konvička, Miloslav. *Podíl kompozice na atraktivitě urbánního prostředí města*. Urbanismus a územní rozvoj, 2005, roč. VIII, č. 3, s 5-9. ISSN 1212-0855.
3. Konvička, Miloslav. *Tvorba městského interiéru*. Urbanismus a územní rozvoj, 2005, roč. VIII, č. 1, s 11-16. ISSN 1212-0855.